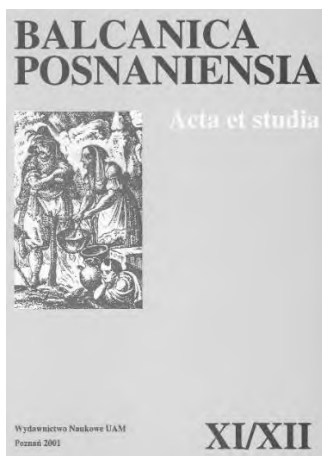

Czamańska Ilona, rec. książki: Dariusz Kołodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations (15th–18th Century). An Annotated Edition of 'Ahdnames and Other Documents*, Brill, Leiden–Boston–Köln 2000, s. 722, faks. 30, map. 2, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 2001, t. 11–12, s. 327–328.

<https://doi.org/10.14746/bp.2001.11-12.37>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/52642>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024).

Total value of the project: PLN 247,236.00.

Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIWERSYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

stw we Włoszech. Niewiele dowiadujemy się o kształtowaniu ideologicznego podłoża ruchu, a zwłaszcza o wpływie władz faszystowskich na formułowanie programu politycznego ustaszków. Pewien niedosyt pozostawia także opracowanie problemu rozbieżności, występujących między głównymi przywódcami separatystów chorwackich. Autor kilkakrotnie opisuje włoskie próby wykorzystania tych podziałów do wzmocnienia kontroli nad całym ruchem. Szkoda, że nie wychodzi poza ściśle techniczną stronę tych zabiegów.

Na konstrukcji omawianej pracy wyraźnie zaważył charakter bazy źródłowej. Czytelnik otrzymał książkę w której znalazło się wiele użytecznych informacji związanych z polityką włoskiej administracji wobec separatystów chorwackich. Gorzej wypada kwestia rzeczywistej roli, jaką ustasze mieli odgrywać w polityce zagranicznej Włoch. Rozprawa jest jednak godna zainteresowania. Skłania do zastanowienia się nad tym, na ile kontrola roztoczona przez włoskie władze faszystowskie nad ruchem ustaszków, była w stanie zmusić jego przywódców do zachowania pełnej lojalności wobec swojego protektora, mimo zmiennej sytuacji międzynarodowej.

Jędrzej Paszkiewicz

Dariusz Kołodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations (15th-18th Century). An Annotated Edition of 'Ahdnames and Other Documents*, Brill, Leiden-Boston-Köln 2000, s. 722, faks. 30, map. 2.

Polska należała do tych krajów, które miały dość częste kontakty z imperium osmańskim, w polskich archiwach i bibliotekach zachowało się wiele dokumentów tureckich. Oczywiście budziły one zainteresowanie historyków, jednak wiele z nich nie było w wersji oryginalnej wykorzystywanych ze względu na rzadką wśród historyków znajomość języków orientalnych i dyplomatyki osmańskiej. Tylko niektóre z nich zostały wydane drukiem w polskiej lub łacińskiej wersji językowej. Toteż wydawnictwo źródłowe Dariusza Kołodziejczyka *Ottoman-polish diplomatic relations* zawierające teksty układów polsko-tureckich wychodzi naprzeciw ogromnemu zapotrzebowaniu zarówno badaczy polskich, jak i obcych. Zaprezentowano w nim 69 dokumentów tureckich pochodzących głównie z AGAD, jak również z innych bibliotek i archiwów polskich. W odróżnieniu od Zygmunta Abrahamowicza, autora wykorzystywanego powszechnie *Katalogu dokumentów tureckich do 1672 roku*, który zamieścił najczęściej regesty dokumentów, D. Kołodziejczyk podaje pełny ich tekst w oryginale, jak i w tłumaczeniu angielskim. Zamierzeniem wydawcy, jak można wnioskować ze wstępu oraz treści, była publikacja wszystkich podstawowych dokumentów międzypaństwowych układów polsko-tureckich i w zasadzie można powiedzieć, że ten zamiar się udał, gdyż opublikowane zostały wszystkie teksty zachowane w oryginale, jak również większość tekstów zachowanych w kopiach. Podkreślić tu należy znakomite przygotowanie D. Kołodziejczyka do tak trudnego zadania, jakim jest edycja dokumentów, w szczególności dokumentów orientalnych; większość z nich została bowiem na nowo odczytana i zinterpretowana. Polskiemu badaczowi może wprawdzie brakować odniesienia do istniejących i powszechnie dotąd wykorzystywanych wersji polskich czy łacińskich niektórych dokumentów, jest to jednak cena za dostosowanie edycji do potrzeb światowego czytelnika.

W kilku przypadkach można jednak mieć wątpliwości co do doboru materiału. Pierwszą jest zamieszczenie układu węgiersko-tureckiego z 12 czerwca roku 1444, który notabene autor uważa za równoznaczny z tekstem pokoju segedyńskiego. W istocie jednak, mimo polsko-węgierskiej unii personalnej, układ ten nie dotyczył Polski, toteż trudno go zakwalifikować jako układ turecko-polski. W dokumentach siedemnastowiecznych brakuje porozumienia zawartego przez Mikołaja Bieganowskiego w 1654 r. Bezpośredni dokument wprawdzie nie zachował się, jednak jego treść zawarta jest w liście wielkiego wezyra do króla Jana Kazimierza. Zamieszczenie tego listu dopełniłoby niewątpliwie, zwłaszcza niepolskiemu badaczowi, obraz kształtowania się stosunków polsko-tureckich, tym bardziej że poselstwo Bieganowskiego było poselstwem najwyższej rangi i przyniosło w okresie najbliższych kilkunastu lat poważne zmiany w stosunkach obu państw. Do kolekcji traktatów zawartych w latach 1699-1700, zapoczątkowanej układem w Karłowicach, dobrze byłoby dodać ostateczną formę poro-

zumienia wynegocjowaną przez wielkiego posła – Rafała Leszczyńskiego, tym bardziej że zamieszczono będący jego konsekwencją polsko-moldawski układ graniczny z 1703 r.

Dość skromnie przedstawia się lista traktatów z XVIII wieku, co może stwarzać fałszywe wrażenie, że kontakty między obu państwami były bardzo rzadkie, a stosunki układały się bezproblemowo. Częściowo wprowadzić zostało to zrekompensowane w obszernej części wstępnej, w której znalazło się szerokie omówienie stosunków polsko-tureckich, oparte na szerszym niż opublikowany w niniejszym wydawnictwie materiale źródłowym.

Również w części wstępnej Autor dał obszerny wykład z dyplomatyki osmańskiej, przedstawiając najważniejsze typy dokumentów, koncentrując się zwłaszcza na tych, które występowały w stosunkach z Rzeczpospolitą. Jest to jedno z najlepszych opracowań tego typu i, co ważniejsze, opublikowane w języku kongresowym. Umożliwia ono korzystającemu ze źródeł zrozumienie wszelkich subtelności we wzajemnych stosunkach, gdyż w przypadku Turcji osmańskiej forma dokumentu odgrywała szczególnie istotną rolę i świadczyła o miejscu kontrahenta w hierarchii państw.

Dzieło opatrzone zostało bibliografią na temat stosunków polsko-tureckich, selektywną oczywiście, gdyż pełna bibliografia musiałaby zająć kilkadziesiąt stron. Jak zwykle przy selekcji dobór literatury jest sprawą indywidualną, jednak miejscami stwarza wrażenie dość przypadkowego. Wydaje się bowiem, że przy edycji dokumentów, w pierwszym rzędzie winny znaleźć się w bibliografii te tytuły, które bezpośrednio dotyczą przedmiotu, czyli traktują o dokumentach. Tymczasem zabrakło tu choćby jednej pracy tak zasłużonego badacza jak Ananiasz Zajączkowski! W przypadku prac innych autorów dobór czasami trudno uzasadnić. Np. spośród prac Zbigniewa Spieralskiego wymieniono mało wartościowe i popularne *Awanturnicy moldawskie*, gdy tymczasem zabrakło innych prac tego autora, w zawartości swej bliższych tematowi, choćby *Kampanii obertyńskiej* czy artykułu o pierwszych wyprawach tureckich na Polskę. Pozwolę też tu sobie nieskromnie wspomnieć również o kilku moich pracach, w szczególności artykule: *Moldawia i Wołoszczyzna w stosunkach polsko-tureckich* (Balcanica Posnaniensia, IV) i pozycjach książkowych: *Moldawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV w.* (Poznań 1996) oraz *Poselstwo Rafała Leszczyńskiego do Turcji w 1700 r.* (Leszno 1999).

Spośród drobniejszych, technicznych spraw, drażni miejscami pisownia nazwisk ukraińskich. Zastosowano tu bowiem dziwny zabieg, łącząc w jednym wyrazie litery alfabetu łacińskiego i cyrylicę, np. zapisując nazwisko Bohdana Chmielnickiego jako Xmel'nickij.

Mimo to wszystkie powyższe zastrzeżenia należy traktować jako zupełne drobiazgi. Książka przygotowana przez Dariusza Kołodziejczyka jest wielkim osiągnięciem naukowym i nie wątpię, że wkrótce będzie zaliczana do podstawowego kanonu literatury na temat dziejów tureckich i stosunków polsko-tureckich. Polecieć ją można z całym przekonaniem wszystkim zajmującym się wspomnianą problematyką, warto też zwrócić na nią uwagę bibliotek, by zaopatrzyły się w dzieło niezbędne dla wielu badaczy.

Ilona Czamańska